

GANDEETAN IRTETZEN DA

BIZKAIKO ETA GUIPUZKOAKO EUSKERAZ EGUINA

DOMEKETAN URTETEN DAU

1903-ko Epailla-ren
29ⁿEuskalerrian, iru peseta urtean.—Erdalerrian, sei peseta urtean.
Guei Bakocha, Chakur chiki bat.1903-ko Epailla-ren
29ⁿ

IBAIZABAL-en Echea: Bilbon—Dendari Kalean (Calle de la Tendería) 19—Jaun José Astuy-renean.
Eskutitz edo karta guztiak zuzendu beitez artezkariaren echera: Tívoli, letra B, 2.º derecha.

EUSKALDUN ERDALZALEA

Mallulariak.

I

—Santi; ¿zapatari oiek onak dira?
—On samarrak izan bear dute.
—¿Jakintsuak ere bai?
—Jakintsu samarrak ere...
—Samar askocho dago or gauz oniki zateko.
—Ba, garbi esateko, jakintsu-otseko ak dira.
—Otsa ta utsa, eztira alkarren lotza.
—Oiek ere orretanche, au da alkarren lotsa, eztira izango.
—Kendu itzatzu samarrak, otsak, eta utsak, esan zadazu garbiro: ¿onak eta jakintsuak dira?
—Bai... ¿nai dezu garbiroago esatea?
—Jakintsuak izateko eztaukate ba opizio gañ-gañoa ere.
—Bakoitza bere opizioan jakintsua izan ezker, ¿zertako gueiago?
—¿Zapata onak eguiten dituzte?
—Bai: burnizko perrak beziñ gogorak.
—¿Zergatik ba, alaiña?
—Guizon askori jeissten omen zaiie jakinduria orporaño, eta zapata zarchoak badituzte, bereala kanporatzen omen zaiie, eta guero Santa Aguedara eraman bear: an berriz kontuak dira ta...
—Orainhe ikusten det guizon oiek jakintsu samarrak dirala.
—*Puera samarres; abluste limpio.*
—Arrazoia dezu; neronek orisse esan dizut len ta...
—Salamankan ízanak dira beñopeñ biak ere gaztetan ta...
—¿Ikasten?
—Bai; eta ikasiaren-ikasiz buruak astundu, jakinduri guzia orpora jechi, zapatak ere zarchoak, zulodunak iduki, eta guziak igues eguiñ omen zien.
—¿Jakinduririk batere guelditu gabe?
—Bai; bakar bakarrik *lustrazio* (1) apureho bat guelditu omen zitzaizen.
—¿Ah! orregatik zapatari eguingo ziran; *lustratzen* jakin ezker, zapatariak asko dauka aurratua ta...
—Bai nunbait. *Lustrazio* orrek iru gauza omenditu *printzipalmente*.

(1) *Ilustrazioa.*

—¿Zein ote dira ba?
—Bat da *biba libertat*, eta beste biak aztu omen zaitze.
—Beraz ori bakarrik ekarri dute Salamankatik.
—Orisse bakar bakarrik; beste biak...
—¿Orpotik igues eguiñ, ala... zer?
—Ez ba, mingañaren punta-puntan omen dauzkate, baña eziñ ondo oroitu.
Beguirozu ba, *biba libertat* ere mingañaren punta-puntan ez ote daukaten.
—¿Bai zera! Orrétan oso gogor dau-de, eta alkar errespetatzen dute.
—Ori ondo ba, ori ondo.

II

Bi zapatariak ziran Kaliss eta Pelliss, eche baten, bizitza banatan, bizi ziranak.
Astelen goiz baten, beste askotan bezela *lustrazioa* bazebillen Kalissen buruan. Globuak nola ibilli arian, asmatzen zebillen.
Inork ikusi etzezan, bestek arrapatu etzeion *imintzioko pribilegioa*, bere echian eguiñ nai izan zuan lenengo saialdia. Su artu zuan globuak, errezan, eta goiko bizitzara kia ugari eldu zan. Asarraturik Pelliss, bazetorren beeko bizitzara, makilla batekin, Kaliss astintzeko ustian, baña bereala onek esan zion: *biba libertat*; bakoitzak bere echean, nai duana eguiten du.
Biurtu zan Pelliss issill eta umill bere bizitzara eta gogoratu zitzaion, nola berak irakurri zuan paper batian, Parisko *exposizioan* ichasoa jarri zutela, eta saiatu bear zuala berak ere echean jartzen ote zuan.
Emazte gaisoari ekarri erazi zion errekatik al zuan ur guzia, eta bota erazi ere bai, echeko guizategui edo salan, eta Pelliss asi zan kañaberarekin arrantzan. Ura bazijoan goitik beera, Kaliss, oian zegoanaren aora.
—¿Zer?—esan zuan Kalissek—ardoa izan balitz ere... baña... ura?—Bazijoan Pelliss errietan ematera, gora, baña—isso—esan zion Pellissek—arraiak izutu ta igues eguiñ etzezan; *biba libertat*; bakoitzak bere echean, nai duana eguiten du.
Eche guzia, ur ta ke, *libertadex* be-tea zegoan, baña pakea andik kanpora zebillen, eta juezak parte artu bear izan zuan.

III

—¿Zer dio Kalissek?
—Ara ba, Juez Jauna; Pellissek goitik bera urez busti nau.
—¿Zer dio ba Pellissek?
—Ara ba Jauna; Kalissek, betik gora, kiaz ia ito ninduan,
—¿Eguia da, Kaliss, Pellissek dioana?
—Bai Jauna; *ebangelioa*.
—Pelliss: ¿eguia da Kalissek esan duana?
—Bai Jauna; egui *berdaderoa*.
—¿Zergatik eguiñ diozu ba, ori, zuk, Kaliss?
—¿Zergatik!.. ¿Zergatik? *Biba libertat*-gatik.
—¿Eta zuk, Pelliss?
—*Biba libertat*-gatik nik ere.
—Ba orain ikasi ezazute *biba igualdat* ere.
—¿Arraie, arraia! Orta guk mingañaren puntan guendukana eta gogoratu eziñ guenduana.
—Bota ba orain bostna peseta eta zoazte, eta urrengorako ikasi *biba paternidat* ere.
—¿Millamontriena! Garesticho aterra zaiguk *biba libertat* orisse, baña *biba paternidat* ere gogora erazi zigutek eta... *buenprocho*.

IV

Andik aurrerako eztabaidak erabakitzen zituzten *biba paternidat*-ekin, an da, ukabilka. Astelen guzietan zegoan *komeria*. Mallulariak deitzen zioten gendiak, eta mallularien *komeria* ikusi nai zuanak, etzeukan dirurik eman bearrik; asko zuan esatea Pelloren ardanteguiak *«biba Pelliss»* laster erantzungo zuan Kalissek: *«biba paternidat»* eta asiko ziran malluetan, an da, ukabilka.
Astelen batian, malluetan ari zira-la, kantatu zien Korkiñek:
Ondo bustirik daude
Beren ezarriak,
Bereala ez ditu
Illko egarriak:
Lanerako dituzte
Indar ugariak,
Ederki ari dira
Bi mallulariak.

P. M.

1903-ko Epaillaren 23an

AGURRAK

NEURE LLOBA FRAI EUSEBIOK CHINATIK
BERE AMARI KANTETAKO IPINIAR.

Agur Euskalerriko lur beti berdiak
Mendi, ach, lau, iturri, arro ta itzalpiak,
Agur ola-errotak, baserri ta erriak,
Errekacho, erreka, ta erreka errimiak,
Ekarri nan Chinara egarri erriak,
Arguitzera errukarri errurik bagueak.

Ain urrin etorteko urten nebanean,
Agur bat eguiñ neban samurra echean,
Arrezkero amarik eztaust aurrean,
Baiña gogoratzen jat goizean goizean,
Jaunari eskatzeko meza emotean,
Bizi dedilla ondo baita ill bakean.

Bizi zaitzez bai ama euskaldun lurrean,
Euskaldun oitura ta euskaldun leguean;
Euskalerria atzera eltzen nazanean,
Billatuko al zaitut osasun onean,
Baiña agur ordura arte, agur bitartean,
Agurta arren, ama, zaukat biotzean.

FELIPE ARRESE TA BEITIA.

PERRECHIKUEN AZKERA

Batzea edo artzea.

Lekuaren aroa edo guiroa eta satza zelangoak direan, alanche irauten dau asko edo guichi perrechikuen batze aldiak.

Bero dagoan lekuan ariñago ta ugariago azten dira leku otzean baiño; orraitioño beroak 15 odo 16 mailatik ezta igo bear. Satz zaarra bada ipini dana, au da, sazteguien luzeroan egonikoa, ariñago amaituko dira perrechikuak, bada bere beroa urrituaz edo eskazuaz doa beti. Egu-rasean edo aize librean badago satz-oa gueiago iraungo dau eguzkiak emoten deusalako beroa.

Satz-oearen sendoerak bere bada-uka zer ikusi arazo onetan; arrabete urri edo eskas daukan oia, arra bi daukazanak baiño erdi batlenago gugaratuko da antzu, au da, perrechikurik emoten eztabela.

Leku onetan aurrerago ezan dan moduan ipini ezker satz-oia, batzeak irauten dan 4-tik 6 illabetera guichi gora-bera.

Perrechikuak guichitan urtetan da-be bakarrik, gueienetan taldeka edo chortaka, direala batzuk andiak, besteak erdiskeak, eta besteak chikiak. Batu edo artu orduran ardura andia

euki bear da chikichuak ez aterateko, bada bein atera ezker eztera azten barriro satzean ipini arren. Satz-oea oiñakaz edo eskuakaz zapalduteaz bere kontu euki bear da; zapalduteak kalte andia ekarten dau.

Batzeko eztera ebagui bear perrechikuak, ondoan guertzen dan zati-pintan dituelako arrautzakeuliak eta elchoak, eta arrautza orretatik urtetan daben arrak kalte andia eguin lekiolako perrechiko-landatzeari; onez ganera, zati orreek uzteldu eguin leikez, eta gacha edo eria zabaldu beste guztien artean. Augaitik onen onena da, ondo ondolik oratu atz bigaz perrechiku kitenari, ta biurtuaz polito polito, atera bere lekutik; aonan apurtu barik, azpian zatirik ichi barik, arihuak eten barik, eta perrechiku chikiak iguitu edo mobidu barik eguiten da gauzea.

Merkaturako ta erbestera bialduteko obeagoak dira kapela azpia ondiño mintzaz edo telaehuaz estalduta daukeenak, guztiz zabalduta dagozanak baino; azkenengo oneek eztera izaten aia maitetuak edo estimaduak. Ontzabetetik ontza birako zabalerea daukeenak izaten dira onenak.

Agueritzen aircanak batu ondorean, lurraz bete guelditu direan utsuneak, eta ureztatu edo erregau eguin bear da satz-oea. Batu aldi baten ostean, ichi leike satz-oea aste bete ta erdian ureztatu barik, atsedendu edo deskantzatu daiten zerbait satza. Guero ondo ureztatu. Onetarako urari ondo izango litzake *carbonato amoniko* derichon gai apur bat ezartea (5 gramo litroan).

Iñoz jazoten da agueritzea, satz azalean perrechiku pillo andi bat, danak alkarren kontrari, chikiak eta eharto aiutuak; ezin dira azi danak, eta askotan uzteldu eguiten dira, ta uzteltasun onek gacha zabaldu leike oe guztian, de alperrik galdu dana. Orretariko pillo baten erdiko andienak kendu ezker, oartuko (*advertiduko*) da azpian mamin sendo ta gogor bat perrechiko chiki erkiniez inguratuz. Ore mamintsu ori atera beite bere inguruku lur da satz guztiaz; eta isten daben utsunea bete beite berealasse zatz barriaz ta lurraz.

Donostiko Brechan guertatua

Bertsoetan bi guizon ziradela ari gauz politik esanaz bata besteari, farra eraguiñazo nairik jendeari, Josse, ao zabalakin ta beguiak larri, farrez itotzen zegoen beguira bieri. Ala pasa zituen ordu bat edo bi ta..... zerbait sudurrera zitzaien etorri; zapi bat sakelatan baizuben ekarri tantuak bildutzeko

bere charroari jariora nabaitzen zion bezin sarri, ta sartzen du eskua bere sakelian, lenengo galtzenetan guero blusarian baina..... ezta zapirik ez bat ez bestian Olio a zijoan issurizen lurrian ta ikusirik Josse larritasunian, esaten dio batek belarri ertzean: —Zuk utziko zenduen zapia echean —¡Bai zera! emen nuen oraindik aistian. —Orduan sakeletik dizute lapurtu. —¡Al... norbaitek eskua len emen dit sartu eta nere zapia seguru du artu. —Baina inola etzera orduan oartu? —Nabaitu det eskua nere poltzikuan baina ezte nik eguin kasorik orduan..... ¡jesku ura neria ustez zalakuan!!

ENRIKE ELIZECHEA.

ALKAR GALDUTA.

Orain denbora asko ezala, Juan ziran Donostiara senar-emazte bitzuk, ezizko illarguari bere kontua ematera, apaizak ezkondu zituan goizean.

Senar-emazte batzuek ziran Josepacho eta Manuel, eta besteak Katalincho eta Erramun, denak goierriarrik.

Goiz artan, beren elizkizuna bukatu eta gosari isski bat eguinta, abiatu ziran burni-bideko gueltokira; an beren chartelak artu, eta trena etorri zanean, sartu laurak irugarrenetakoan eta tripiti-trapata, laster irichi ziran Donostiara.

Uri ontako gueltokitik aterata bazebiltzen karrikaz-karrika, bata baina bestean gauza ederragoak ikusten, eroturik pozaren pozez eta azpeltu ezinik. Eguinkizun oietan ari zirala, nun datorren *Avenida de la Libertad* eko karrikan barrena soldadu pillia aundiak, beren musikak joaz. Aierri beguira guelditu ziran ta piskacho batean egonta, bi guizonak jarraitu zuten aurreruntz, baina ez emazteak, jegan ta santa sekulan ezpaitzutena ikusi alako soldadu pillarik!

Bukatu zanean igarotzez soldadu talderi guzia, abiatu ziran bi emazteak len zeramaten bideari jarraizen, banaan dio Josepachok Katalinchori: —Nun dira gure Manuel eta Erramun? Katalinek beguiratuzuan alderdi guztietara, eta nola ikasten ezpaitzitzen, erantzun zion: —Ezta kit nik; eztera aguri. Soldaduen ondoren joanak izango dira, eta goazen gu ere azkar ia arrapatzen ditugun. ¡Orra gaissoak atzera jiratu eta dena okerbidea eguiten asi ziran!

Bitartean, senarrak joan ziran ka-

rrika bi edo iru igaro arte, oroitu gabe beren emaztekin, an bertan ondoren ziralakoan. Baño lenbizi Mañueleksomatuzuen emazteak an etzitala, eta galdetu zion Erramuni: —Aizak inun dituk gure emaztechuak? —Or dira ondoren. —Eztituk aguri. —¡Ez? —¡Au dek arralekeria! Goazen atzera ia billetzen ote ditugun. —Goazen ba.

Abiatu ziran, jo karrika bat, jo bestea, ta jo guztietatik, eta inundik ere etzan aguri aien emaztien pigurik, —¡Au dek istillua! Goazen burni, bideko gueltokira, ia an azaldu ete diran.

Esan ta joan, ta anere etziran aguri. —Aizak Erramun, dio Mañuelek, norbaiti galdetu eguin bearko zioagu ia arrastorik ateratzen ote degun. Au esaten ari zirala, guertatu zan beren aurrean zeladore mutu-chorroch bat, eta oni eguin zuten beren galdera. —Aizazu adiskidea! ¡ikusi aldituzu emen gure emazte Josepacho eta Katalincho? —¿Qué dices hombre? —Erramun, ori belarri-mocha izan bear dik, eta ik badakik piska bat gaztelaniaz, eta itz eguin akio izkuntza orretan. —Beriala: *oye usté tu ¿Porroquí ver usté mi marido Katalincho y el marido de este, Josepacho? ¿los dos muqueres? —Pero hombre ¿qué es lo que dices? —Aizak, onek gaztelaniaz ere etzekik, ezituk aditzen. —Orduan Pranchesa edo Inguelsa izango dek, eta utzi pakean orri, eta goazen chartelak artuta trenera.*

Ala eguin zioten baita beren eche-ara arguitu illunerako; baño jura nalgabea! ¡an etzan emazteen aztarreniz! ¡Zer eguin bada trantze onetan? —¡Zer eguin? esan zuan Erramunek, apaldu eta bereala juango gaitukostera Donostiara. —Ez, obediagulo emen eguinta biar goizean joatea. —Ongi zio! orrela eguingo diagu.

Esanta eguin, urrengo goizean joan ziran Donostiara, eta noizbaiten, karrikaz karrika ibillita arkitu zituzten emazte gaissoak, eta jiratu ziran echeruntz; laurak alkarri eskuak emanta ibilli ziran Donostiatik atera ante, nun berritz alka alduzteko beldurrez.

Bidean zetoze, erri baten igarotzean ikusi zuten guizon bat ero paperak eguiten. Mañuelek dio: —Aizak Erramun, Donostiako zeladore pranchesa edo inguelesa dek ori. Eta an inguruan zegoan José Ramon arotzak esan zioten: —¡Pranchesa ori? ez, ori da Santurdiño Ostrolakurda ankako ederrakin.

PRAISKU ARRIOLA.

ZARAUZTIK

Artezkari jauna.

San Joseri bederatzirrena eguin zala parroki onetan esaten zala goizeko 5 1/2 tan meza santua eta erro-sarioa beste otoitz gueiagorekin: jen-

dea beti bezela pesta onetan asko izanda, eta izer esango diot santu doatsu onen eguneko eliz-pestaren gañean nere adimentua ezjakina ta argala bada? Alaz guztiaz ere ezte zerbait esan gabe utzi nai; egun onetan goizeko seitako meza ondoan izan zan komunio nagusia erriko jenderik gueiena urbiltzen zela; 10-tan meza nagusia pesta aundietako guisan Jauna agurrian zala; arratzaldean besperak, errosario eta bederatzirrenaren agurra, predikaria zala Juan Jose Lapeira jauna, Donostiko Artzai-Onaren izena daukan eleizako laguntaria, euskaldun garbia eta sonatua. Nere lumak ezin lezake esan jaun orren itzaldiaren gañean ezercho, zergatik arraz motza dan.

Norbaitek esango du: ¡zertako aipatu ezer ez esateko? Ara emen nik esan nezakeana: San Jose jarri digu ispillutzat, esan digu ondo beguiratzeko; nere ustez euskara benetan maite dutenak ala eguingo dute; ezpadu ala eguiten, ezta Aitor-en seme benetakoa. Santa Klarako erlijiosak ere egun onetan eguin dituzte eliz pestak meza ederrakin, predikaria aita Beraza praillea zala: aita au ere da euskalzalea, goratu zuan bere alegin guztian San Jose.

IBAIZABAL-en bitartez Zarauzko erri danaren aldetik, lenengo Juan Jose Lapeira jaunari, bigarren aita praille Beraza-ri bialtzen diotet agurra; eta ziur egon apaizak, prailleak eta beste erlijiosak euskaraz mintzatzen badira, euskara bizituko dala; baño ez, esan didatenez, oben artean esan dutenak badira, euskaraz eskribitzen ari diranak choroak dirala, eta sinismen orretan badaude bizi bedi euskara eta Aita San Inazio lagun deiotela euskaraz eskribitzen ari diranai. Agur; urrengo arte.

JENARO ELIZONDO.

Marchoaren 24.^a

GUIPUZKOA.

Guipuzkoan jaio
Guipuzkoan azi
Guipuzkoan naiz beti bizi,
Guipuzkoan nai det
nire ezurrak
iltzen naizenian utzi.

Ichaso aundiak
olatuetan,
aizeak puzka dala ari
esaten dute
zintzo ta gogoz
Guipuzkoatarra pi beti.

Churruka, Elkano,
Legazpi aundia,
Okendo eta Urdaneta,
lotza bagarik
esanaz daude
guipuzkoatarrak gu guera.

Inazio, Martin
Aguirrekoa,

guizon chit arguidotarrak
ziran Azpeiti
ta Bergarako
semeak, guipuzkoatarrak.

Guipuzkoako
mendia politik
langoak inun otedira?
Ichaso bazter
ederragorik
alperrikan zabilz billa.

Zerua bera
esan lezake
dala gure Donostia;
alaiagoa
iruditzen zait
dala emen eguzkia.

Alaia dago
nere biotza
alaia nere arpeguia;
guipuzkoa maite
zeradelako
betiko nere erria.

Zeruan dauden
zure semeak
gorde zaizela betiko,
ta eman daidela
indar sendoa
euskaldun ona izateko.

GREGORIO MUJKA TA MUJKA.

Bergaran,

Ondarroako arrantzaleen kontuak.

Urte baten joan eizirean *Castro*-ra
ichazoan arturiko atunak saltzera, ta
euren arteko mutill gazte bat atunak
salduta guero joan zan bizarra ken-
tzera ango bizarguintza batera, ta be-
re bearra eguin ondoren itandu eban:

—*¿Cuanto dinero por bizarra ken-
du?*

—*Veinte céntimos*, esan eutsen.

Au entzun ebanean estutu zan ma-
riñela zeinbat esan nai eteeban *veinte
céntimos* orrek, eta badgoan larri be-
re praketan zer asman ezekiala eta
bere artean esaten eban.

—*¿Zek ekarri nau ni ona?* Erreal
bat daukat eta zeinbat esan deustan
ezin ulertu; *veinte* oguei dala badakit
baino joguei zer? *¡Ausse* izango da
kontu barregarria!

Noizik bein urtetan eban ate alde-
ra ia inor, bere ezagunen bat aguer-
tzen etezan, itanduteko zeinbat diru
zan *veinte céntimos*; inor bere etzan
agniri, ta gueroago ia estuago eguiten
zan, ta alangoren baten sartu eban
eskua patrikeran, bota eutsan bizar-
kentzailleuri eukanerreal bakarria,
ta iguesari emon eutsan.

—*¡Oiga, oiga, paisano, no se apu-
re!* esaten eutsan atzetik bizarken-
tzailleak.

Apure entzun ebanean, lapurre
esaten eutsalakoa, altza zituan
ankak agudoago ta *«yo nunca lapu-
rre»* erantzunaz, chimistea leguez
abiaatu zan ta eldu zan chalupara
arnasea bere artzeko asti barik.

Chalupa lagunak alan ikusi ebe-
nean itandu eutsen zer gerta jakon,
ta mutillak fu, ufu, ufu, arnasoska, ia
maketoren batek aurreanekarri eban
ta fu ta fu ta fu, besterik ez. Lagunak
egozan esaten: Biar *Ayudante mari-
ñakoen* agiunduren bat etorriko jaku
ta preso emeneche ikusiko doguz
gueure buruak, bada zer-edo-zer
gauza charren bat eguin izango dau
mutill onek ain estu ta larri etorteko.

Onetan bada atsedan aldi bat eguin
ebanean mutillak, esan eutsen *veinte
céntimos* eskatu eutsala bizarkentzai-
lleak, eta berak erreal bat bota ta
iguesari emon eutsala, ta bestea atze-
tik etorri jakola *lapurre* diarrez.

ENPLA.

Manuk Pedrori jarritakoa erantzura

Bertso batzuek jarten

asi naz gogotik

Manuel Enbeitari

azaltzozgaitik

asi dalako onetan

ni baino lenaotik

beraren jarraitzaile

banoa ondotik.

Domekan Ibaizabal

dot irakurria

balta bertso aldi bat

bortan etorria

nik artu nehan leguez

estadi berria

Manuelek arduraz

nerotzat jarria.

Ardura larri Manu

elien dok azaldu

errespetoen faltaz
eznaitean galdu,
baino nik baki eiten
erosi nai saldu
ta errespetoa euki
nai eiten zabaldu.

Manu, abill onako
guraso antzien
niri bisimoduko
ardurak artzien
euk falta ta inori
ejemplu saltzien,
ibilli baino obe-
dok gorde gultzien.
Bokaziorik euki
baneu prailletzako
enintzoan prestauko
andrerik artzeko,
baino Jaunak eman dit
bat maitatuzeko
ta orain echaukat Manu
igaitik saltzeko.

Diraustak emaztea
lenengo esteko
echaukat premiñarik
orretan asteko,
leial jarten dok beti
naizer eguiteko,
alan esi bearrik
bapere eztauko.

Manu bildur andia
daukak arturikan
ibilli enaitan
aitarenetik,
ta neugandu eztaidan
eure gauzarikan,
baino ez eguik artu
orren bildurrian.

Ezer emon ezarren
ik dinon aitak
amairik eztaukana
beste bat badaukat,
chit emolile ziurra
seme leialentzat,
emongo dent premiñaz
eskatzen badeuzat.

— 24 —

guztia negarraz bustiaz. Beste ainbeste eguin zuan
Mikaelak, amak utzi zionean. Bakarrik Pachi zegoan
sorbaldak jasoaz ezer ezpalitza bezela.

—Baino izertako dirade aspamentu oiek ezpadaki-
gu oraindikan Inazioak artu dituan edo ez diruak?

Bai, Pachi, aitak esan zuan bezela biotz gogorra
zeukan. Etzitzai on ajolarik jakitea bere anaia bizi za-
la. Bere guraso eta arrebaren biotzak betetzen zituz-
ten poza sinisteko jakin bear zuan bere anaia abera-
tza otezegoan. Baldin eta ez izanik zzer ardura zi-
tzaion Pachiri, bizirik edo ilik egon zedilla bere
anaia?

Juanek bereganatu zuan azkenean karta, eta idi-
kiaz beldurrez asi zan onela irakurtzen:

«Nere aita, ama, eta anai-arreba maiteak; zuengan-
dikan alderatu nintzan ezker, naigabea eta tristura
izan dut lagun ordu guztietan. Ni, Amerikara etortze-
ko Donostiansartunintzan ontziak izan zituan bidean
milla eta milla estrapuzu, baino ala guztiaz ere urre-
ratu guñan zorioneko Indietarako lurrera. Danon
ustea zan seguru guñala, baino gure Jaungoikoak
erakutsi nai zizkun oraindikan estutasun gogorra-
goak. Beingo batean atera zan aize motizugarri bat,
agueru ziraden olatu batzuek mendiak bezelakoak,
illundu zan zerua eta turmoi orruaz bat batera asi
ziran onuntz orruntz, galda galdan dagoan burnia
baino gorriagoko oinaztuak.

Gure ontzia, tantai luzeak eramane eta chimistak
zatituri zebillen ur gainean, gaztaina orbela ibiltzen
dan guisan uda azkeneko aizearekin, noiz baino noiz
gueldituko olaturen baten azpian, gueiago ez aguer-

— 21 —

—Au ikusia dago—esan zuan Don Josek—eguin
ditzagun gainera bear diraden prestamenak eta joan
dedilla Inazio ainbat lasterren.

Andikan zortzi egunera sartu zan Inazio, Donostia-
tikan ateratzen zan ontzi batean; ango ezagun ba-
tzuentzat, Anjelek eman ziozkan karta batzuek, eta
Don Josek nai ta nai ez, poltzan jarri ziozkan urre-
zar batzuek berokin zituela.

IV

Inazio Indietara joan zanetikan bost edo sei illabe-
tera, Eche-alakoak ari ziran goiz batean gosaltzen,
galdara ori bat eznez betea aurrean zutela.

Naigabe aundiak igaro bear izan zituzten eche are-
tan. Mikaelak galdu zituan bere kolore ederrak;
Praiska eta Juane zeuden oso narrastuak eta danak
ezagun zuten eren arpeguetan, biotzak negarrez
zeuzkatela.

—Mikaela—esan zuan amak—Zergatikan eztun
jaten?

—Jaten ari ez naiz ba ama?

—Bai... eta oraindik eztun mokadurik aon sartu!

—Ezin nezake, nai ta ere, ama.

—Jateko gogorikan ezpadun, kontu eguin zan bo-
tika dala, eta ortzak estutuaz... barrura... zergatik ja-
ten eztuana, badakin... ill eguiten dun... baino zzerk
kendutzen din gogo?

—Alperrik da ori galdetutzea—esan zuan aitak—
Anjel gaisorik dago, eta onek ere alasse nai du.

—Eta jarriko da, eta ilko da—esan zuan amak—

Esan leikok auala
•ndamuz beterik
euk eztaukualako
nik lez emazerik,
aspaldian eztaukak
gogoan besterik
•baña zelan gura dok
euki aín gazterik?
Manu, nai dek ibilli
guizonen usuan,
baña ortako bizarra
falta dek mosuan,
ta obe dok aín gazterik
agoan kasuan
iehi nire ardurai
guero ko plazuan.

• PEDRO ENBEITA.

ZARRAPARREA

Azalketa bat

Lengo asteko IBAZABAL-en buruak eroiazan utzak arrituta ichiko zituen irakurle guztiak. Irurogueta lau-en orde z joguea bat! Milla bederatzi-reun eta iru-en orde z j milla bedera-tzireun eta bi!! Epaillaren ogueta bi-en orde z j jEpaillaren ogueta bost!!! Albistaria gordeten dabeen irakur-lak zuzendu beiz kopuru edo *numero* onek eskuz.

Aurre-lan edo *pruebak* birritan zu-zenduten doguz eta alan bere utz azkogaz urtetan dau sarri gure albis-tarichu onek; moldaguiñai ezer esan ezkerro, erantzuten dabe, eurak eus-kerarik ezakiela ta ez tala arritzeko utzak eguitea. Achakia; bada erderaz-ko izkribuetan be makiña bat atera-ten dabe; ta ganera lengo eguneko utzak kopuruak modu batera ipin-ten dira nai euskeraz nai erderaz.

Bariku edo ostiral egüerdian eka-rrri euskuezan echera (oi daben le-

guez) lau orrialdeen aurre-lan edo *pruebak*, eta lenengoak ezeukan bu-rurik; esan gueutsan ekarlariari: —«Kontus ibilli daitezala buruaz esan eioek moldaguintzakoi; eztai-tezela aztu kopuruak edo numeroak aldatzeko, aste guztietan eguiten dan leguez.» Arresen bertsoetako amabi-garren lotots edo zortzikoa be ikusi guenduen bertso bi edo lerro bi ipiñi barik egozala; albochuan eskuz ipiñi guenduzan.... baña ain barik urten eban albistariak. Bertso biok dira oneak:

Gaurko otsoai bestelan zeñek
Sartu ikara larria;
eta dira zortziko atan (amabigarre-
nean) boskarrena ta seigarrena.

¿Zer eguingo jako? Artu eroapena
edo *paciencia* ta aleguiñak eguin
orretariko utzak alik guichien urten
daien. Alan eguingo dogu.

Noberen beguetara autsa

Ikasleriak edo estudiantoak ibilli dira asarre Españiako leku batzue-tan ministroak aginduen bat emon ebalako, eurak atseguin ezebena; orain Italian dabiz emengoak ibilli direan antzera. Asarrea erakusteko oporra edo *huelguia* eguiten dabe, zein da ori eguiñaz iñori kalte eguin-go baleuskioe; beguiratu barik eurak galduten dabeela bakarrik ikasten ez joateaz, beste iñok ez.

¡Amaika barregarrikeri ikusten da
mundu oretan!

Chimiñu jakitun bat

Lengo baten irakurri guenduen Londresen dagoala chimiñu bat oso arrigarria. Janaldi baten guizon pillo batek maipuruan euki eieben chi-miñu ori, euren presidente edo bu-ruzari zala. An eiegoan bera benta-sun edo formalidade andiaz, jaun bat leguez lebiteaz jantzirik, alkandora kassatu edo planchatuaz eta oiñeta-koak arguizturik ebazala; aitzoa eta

oratzaillea (1) zein da diputadu batek leguez eierabiltzan jatekoak chikitu ta aoratuteko.

Zaldi ganean eta bichirringa edo *bicicleta* ganean bere ibiltan baeida-ki, pianua jotan bere bai (2), berak jantzi ta erantziten eiditu bere soiñe-koak, berak eguiten eida egunero bere oea, ta goizean jaguieran uraz eta jaboiaz polito polito garbitzen eida. Orain eida illi ikasi eziñik zu-zen ibiltan, guizonak leguez:

Chimiñukeri onek eguiak
diranik eztot ziurtzen,
irakurria baiño besterik
ezteutsuet nik esaten,
badira eguiak ondo litzake
joatea bera ekarten,
diputaguetzat jarriko gueunke
eta elitzake azkenen,
poltza beroaz asi ezkerro
guizonak diruz erosten.

Urte askotako

Errenterian albistari onek duen saltzaille Miguel Maria Bidegain mu-till gaztea gaisorik egon da eta gaiso aztunarekin aspaldi onetan. Jakin digu, oraindik ez osoro bainon, sen-datua dela eta asi ere bai IBAZABAL saltzen.

Poztutzen guera, eta gure naia da osoro sendatu dedilla eta urte asko-tako, gure laguntzaille gazte eta az-karra.

IZKIRIMIRIAK

Prusiako erregue Federiko II-ak egotaldi andiak eguiten zituan Pos-dan izena daben urian; Dierriko uri nagusian, Berlinen, al eban guichie-netan, bertan jaioa izanarren ezeut-san maitetasun aundirik.

Bein Posdan-en aurkeztu jakon mutill gazte bat eta esan eutsan:

(1) *Cuchilloa ta tenedorra.*
(2) Urrean gure gaurko izkirimiri bateko galleguak leguez.

—¿Zer nai zenduke nigandik?
—Jauna, oguibide edo kolokaziño bat.

—¿Nungoa zara zou?

—Berein-go semea.

Au entzun ebaneau erreguek mu-sua okertu ta betartea chimurturik esan eutsan:

—Berlin-go jentea ezetarako be-
ezta gauza.

—Egui andia diño, jauna; baiña be-dorren parkamenaz esan bear dot Berlingo seme bi beñepeiñ ezagu-tzen dodazala besteen antzik eztauke-nak.

—¿Zointzuk?

—Bata da berori, jauna; bestea, neu. Urteiera onegaz erreguek argui-tu eban bere arpeguia ta bialdu eban esanaz:

—Bai, uste dot zetarako edo ata-rako bazareala, ta neure agunduz iknsi zaite neure sekretariogaz.

Gallegu kokolo bat egoan morroi andiki baten echean, da goizetan erredizai edo muebleai autsa ken-tzen ibiltan zanean, pianu bati itzal andiaz beguiratuten eutsan.

Bein ustez uste бага ipiñi zituan eskuak *tecla* edo mailachuen ganean, pianuak ots-eguin eban, eta bera arrizkoa leguez gueratu zan, esanaz:

—¡Milla ta bosteu demoniñok
eroan naieela berealasse, banekian
nik gaikera edo abilidada au neuka-nik! ¿Zeñek esan bear eutsan nire
buruari pianua jotan ekiala?

IGARKIZUNAK

I

Anketan begui bi, buruan adar bi,
eta lana eguiteko, beguiak ichi bear.

MONDRAGO EKO ABARRATEGUTIK.

LA EDITORIAL VIZCANA deribon moldaguntzan
Gran Vía, 26 eta Ledesma, 15.

— 22 —

gosaldun zan, Mikaela; beguira zeinen gozoa dagoan eznea. ¿Nai dun arrautza bat auspean epeltzea?

—Baña ez izan gogorikan, ama.

—¡Alaba! Iduki ezan konfiantza Jaungoikoagan, Anjel sendatuko dun aurki, eta joango ditun debru echera naigabeak.

—¡Ai nere ama maitea! baldin Anjel iltzen bada, illko naiz ni ere.

—¡III! ¡III! Ez ezan esan chorakeriarik, neska!... Barberuak esan din okerreña igaro zala. ¿Zer ba? ¿Ari bakarrik guertatu al zaio eizean dabilela tiroak irten eta eritzea? Amaikacho baditun alakoak sendatu eta ezer izan ezpalute bezela guelditzen diradenak. Eguia dun, lenbizi sinistu guenduala gauza okerra-goren bat; baiña orain Jaungoikoari eskerrak ez ze-gon zergatik beldur izan.

—¡Au guieguia da!—esan zuan Pachik lurrera bo-taz eskuan zedukan koillara—¡Beti indianoa gora ta indianora bera! ¡Berreun milla deabruk eraman ba-zuten ere etzan ezer galduko!

—¡Pachi!—esan zion aitak—Ez ezak Anjelen izenik aotikan atara bedekintutzeko ezpada.

—¡Bedeinkatutzeko!... Ematen diguna gatikan...

—Ematen ziguk, guk merezi degun eta bear degun baiño gueiago.

—Ba nik esaten dut zeken aundi bat dala.

—¡Pachi!—deadar eguin zuten aitak eta amak mai-tikan.

—Echea bete urre iduki eta ala ere, utzi lana eguin dezagula astoak baguiña bezela. ¡Damugarria da ti-roak saiatzetan jo zuan bezela ez jotea garuñetan!

— 23 —

—Issillik egon adi, issillik, lotzagarri eta piztⁱ gaizto ori!

—¡Ez naiz issillik egongo!

—¡Ik, galdu bear gaituk! ¡Ik bizia kendu bear di-guk! Ire anai guizajoa joan zan ezkerro, eztiguk utzi egun bat bakarra pakean igarotzen. ¡Ai nere biotze-ko Inazio maitea! Ura echean egon balitz, beste gau-zarik izango uen.

Eta ama gaissoak eman zion negarrari; Mikaela ere ala zegoan, eta aitak, itzik esateko almenikan ga-be, makurtu zuan burua eta erori zitzaizkon beguie-tatikan paparrera ur aleak baiño negar malko aun-diago bi. ¡Madarikatua izan dedilla betiko, gurasoen beguie-tatik negarra ateratzen duan umea! Naigabez beterik guelditu ziran jan baiño negar eguiteko gogo gueiagorekin.

—¡Juane! ¡Juane! deitzen zuan guizon batek eehe aurreko larranetikan.

Juane, alkandoran esku-muturraz beguiak igor-tziaz atera zan leiora.

—Kaisso Simon, ¿zer dakartzu onera?

—Berri onak Juane. Atzo Bergaran izan nintzan eta korreoan eman ziden Amerikako karta bat zure-tzat-esan zuan Simonek chapeletikan karta ateriaz—Nola bart berandu etorri nintzan ez nuan aterikan jo nai izan.

An aditu zutenean danak arrapaztaka joan ziran larranera eta Juanek artu zuanean Simonek eskue-tan zedukan karta, pozezko garrazi bat eguin zuan ezagutzean bere semearena zala. Praiskak kendu zion eskuetatikan eta asi zan kartari laztanka paper